

Opcat-inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Kristinehamn, den 8 augusti 2019

JO:s uttalande i korthet: I samband med inspektionen av arresten Kristinehamn skedde även inspektioner av arresterna Arvika och Karlskoga. I anslutning till protokollet från inspektionen av arresten Arvika finns uttalanden från JO som även berör arresten Kristinehamn (se dnr O 47-2019).

Inspektionens genomförande

På uppdrag av dåvarande JO Cecilia Renfors genomförde biträdande enhetschefen Karl Lorentzon, tillsammans med föredragandena Eva Fridén och Simon Törnvall (protokollförare) den 8 augusti 2019 en förannmäld inspektion av Polismyndigheten, polisregion Bergslagen, arresten Kristinehamn.

Inspektionen inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av stf. lokalpolisområdeschefen och arrestföreståndaren AA. Därefter förevisades arrestlokalen. Vissa miljöer fotograferades. JO:s medarbetare samtalande med två arrestvakter. En översiktlig granskning gjordes av arrestant- och omhändertagandeblad, tillsynsblad, avvisiteringsblad, och blanketter för säkerhetsbedömningar samt förmansprövning på distans. Inspektionen avslutades med en genomgång där JO:s medarbetare redogjorde för sina iakttagelser. Vid genomgången deltog AA.

Den 6 augusti 2019 inspekterades även arresten Arvika och den 7 augusti 2019 arresten Karlskoga (se JO:s protokoll i dnr O 47-2019 och O 48-2019).

Syftet med inspektionen

Inspektionen är en del av JO:s verksamhet för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning av frihetsberövade personer, Opcat-verksamheten. Denna verksamhet har under 2019 ett fokus på transporter av frihetsberövade.

Opcat är den engelska förkortningen av tilläggsprotokollet till FN:s tortyrkonvention (Optional Protocol to the Convention against Torture). Länder som anslutit sig till protokollet har förbundit sig att inrätta ett nationellt besöksorgan som regelbundet besöker platser där personer kan hållas frihetsberövade. I

Sverige har JO tilldelats detta uppdrag. Information om JO:s Opcat-verksamhet finns på JO:s webbplats.

Uttalande av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

Protokollet från inspektionen av arresten Arvika innehåller uttalanden av JO Per Lennerbrant som även berör arresten Kristinehamn.

lakttagelser och upplysningar vid inspektionen

Allmänt om lokalpolisområde Kristinehamn

Polisregion Bergslagen består av polisområdena Värmland, Örebro och Dalarna. Lokalpolisområdet Kristinehamn omfattar, förutom Kristinehamns kommun, även Filipstads och Storfors kommuner och ingår i polisområde Värmland. Förutom i Kristinehamn finns det en arrest i Filipstad. Enligt stf. arrestföreståndaren uppfyller den arresten kraven i förordningen (2014:1108) om utformningen av häkten och polisarrestar och används en gång om året i samband men evenemanget "Oxhälja marknad".

Organisation

Arresten ligger i polishuset Kristinehamn och har två tillnyktringsceller och tre anhållningsceller. Den är öppen kl. 22.00–03.00 under fredagar och lördagar och används som regel för omhändertagna för berusning. Undantagsvis tas personer som frihetsberövats av andra skäl in i arresten. De blir kvar som längst i ett par timmar innan de transporteras till arresten Karlstad.

Under inspektionen fanns det inte någon frihetsberövad intagen i arresten.

Det finns inte någon tillnyktringsenhet i Kristinehamn.

Polismyndighetens handbok för arrestverksamheten (PM 2017:63) gäller för verksamheten i arresten. Det finns också kompletterande lokala skriftliga rutiner. JO:s medarbetare noterade att pärmen där handboken och de lokala rutinerna finns tillgängliga för arrestvakterna även innehåller författningar som upphört, tjänsteföreskrifter och rutiner. Det var svårt att snabbt och enkelt bilda sig en uppfattning om vilka dokument som gäller för arrestverksamheten.

I samtal med arrestvakterna kom det fram att de sällan använder arresthandboken eller de lokala skriftliga rutinerna. De får som regel information om vad som gäller i arresten på andra sätt, t.ex. genom meddelanden direkt från den polis som är gruppchef för arresten.

Bemanning och kompetens

Arresten bemannas av ett tiotal timanställda arrestvakter, varav en har ett samordningsansvar för bemanningen. Bland dem som anlitas är det två som är pensionerade poliser. De arrestvakter som tjänstgjort sju år eller längre, utbildades i Arvika eller Karlstad under två till tre dagar i den dåvarande Polismyndigheten i Värmlands regi. De fick utbildning i regelverket som styr arrestverksamheten, första hjälpen inklusive hjärt- och lungräddning samt självskydd. Där-

efter fick de gå bredvid en erfaren arrestvakt under några pass och kunde sedan arbeta självständigt. Nuförtiden är det ordningspoliser i Kristinehamn som tagit fram utbildningen av arrestvakterna. Den senaste fortbildningsinsatsen genomfördes för ca två år sedan.

Den fysiska miljön m.m.

Arrestlokalen är belägen i polishusets markplan. De frihetsberövade tas in genom ett garage till arrestens inskrivningsutrymme. Cellerna finns i en anslutande korridor som också innehåller ett dusch- och toalettutrymme. JO:s medarbetare noterade att toalettstolen och handfatet är av porslin och att utrymmet saknar en signalanordning för att påkalla uppmärksamhet.

Tillnyktringscellerna är utrustade med brits och vattenautomat. Intagna som är omhändertagna för berusning får ligga på en madrass på golvet. JO:s medarbetare noterade att cellernas ytskikt är nedklottrade.

Anhållningscellerna är normalutrustade med bl.a. en väggfast brits, bord och sittplats i trä. Sittplatsen utgörs av en väggfast pall. Mellan pallen och golvet finns ett ca 30 cm stort utrymme. I samtal med arrestvakterna kom det fram att en intagen försökt begå självmord genom att fästa en snara i pallen. JO:s medarbetare noterade att det löper en några centimeter bred springa mellan skrivbordet respektive britsen och väggen. Skrivborden i cellerna är kraftigt nedklottrade genom att bl.a. namn och olika budskap ristats in. På väggarna är det klottrat bl.a. ”Skjut en snut” och ”snutsvin”.

Arrestlokalen har inte någon rastgård. Vid samtal med arrestvakterna kom det fram att avsaknaden av en rastgård inte är något problem, eftersom arresten i stort sett enbart används för omhändertagande av berusade personer. Vid de fåtal tillfällen när det förvaras gripna i arresten ges de möjlighet att röka i garaget.

Förmansprovning på distans

Polisstationen i Kristinehamn saknar stationsbefäl. Arresten saknar också utrustning som möjliggör förmansprovning på distans med ljud- och bildöverföring. Förmansprovningen genomförs därför som regel per telefon av stationsbefälet i Karlstad. Om någon gruppchef är i tjänst i Kristinehamn är det i första hand denne som genomför förmansprovningen, under förutsättning att han eller hon inte varit med om ingripandet mot den frihetsberövade.

Stationsbefälet i Karlstad ansvarar för förmansprovning av frihetsberövade som tas in i någon av arresterna i polisområde Värmland. I protokollet från inspektionen av arresten Arvika finns en redogörelse för hur en sådan förmansprovning på distans går till.

Under granskningen av dokumentationen över de frihetsberövade noterade JO:s medarbetare att blanketten Förmansprovning på distans (PM 255.1) i flera fall inte är fullständigt ifyllt. Det saknas bl.a. uppgifter om vem som genomfört

förmansprövningen och om den frihetsberövade satts in i arrest eller inte. I några fall finns inte blanketten med överhuvudtaget.

Ankomsten till arresten

Arrestvakterna får information på radion när en polispatrull är på väg in till arresten med en frihetsberövad. Det är arrestvakterna som genomför avvisiteringen. Den frihetsberövade får låna kläder om det behövs. När poliserna fått klartecken från stationsbefälet i Karlstad i fråga om förmansprövningen, förs den frihetsberövade till en cell. Det förekommer att omhändertagna för berusning placeras i någon av anhållningscellerna, i så fall läggs madrassen direkt på golvet. De intagna får normalt inga filtar. Om en intagen har behov av en filt gör arrestvakterna en bedömning om det utifrån säkerhetssynpunkt är lämpligt.

Dokumentationen över ett frihetsberövande utgörs av den ifyllda blanketten Protokoll, beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB (PM 101.1 2019-05-22/11) tillsammans med säkerhetsbedömningsblanketten, ett avviseringsprotokoll och ett tillsynsblad. Arrestvakterna har tillgång till den frihetsberövades dokumentation under tiden han eller hon är intagen i arresten. Efter att den frihetsberövade lämnat arresten skickas all dokumentation till stationsbefälet i Karlstad. Originalen behålls i Kristinehamn.

Det är ovanligt att personer som är misstänkta för brott tas in i arresten. Det förekommer i sådant fall under dagtid och bevakningen sköts då av andra än arrestvakter. Om de frihetsberövade anhålls transporteras de till arresten Karlstad.

JO:s medarbetare noterade under granskningen av dokumentationen beträffande de frihetsberövade att det i flera fall helt saknas dokumentation om säkerhetsbedömning bland de granskade handlingarna.

Tillsyn m.m.

Det är stationsbefälet som beslutar om tillsynsfrekvens utifrån uppgifter som poliserna lämnar per telefon. Beslutet dokumenteras i säkerhetsbedömningen.

I samtal med arrestvakter kom det fram att tillsyn utförs genom att de tittar genom rutan i dörren om den intagne andas och vilken kroppsställning han eller hon har. Iakttagelserna noteras i tillsynsbladet. Om arrestvakterna är osäkra på den intagnes status går de in i cellen för en kontroll. Nattbelysningen i cellerna fungerar inte. Det innebär att arrestvakterna antingen måste tända cellbelysningen helt och hållet, eller använda en ficklampa för att lysa på de intagna i samband med tillsyn.

Under granskningen av dokumentationen noterade JO:s medarbetare att två olika lokala varianter av tillsynsblad används i arresten. Ett är av samma slag som beskrivs i protokollet från inspektionen av arresten Arvika. Det andra är ett blad med bl.a. fyra kolumner för klockslag, åtgärd, anteckningar samt signering av den som genomfört åtgärden. JO:s medarbetare noterade vidare att dokumen-

tationen över utförd tillsyn i flera fall endast utgjordes av en notering om den intagne var vaken eller på vilken sida han eller hon sov.

I samtal med arrestvakterna kom det också fram att de regelmässigt ringer till stationsbefälet efter fem och en halv timme och meddelar om de tycker att en intagen som omhändertagits för berusning är i skick att frigges eller inte. Enligt en av arrestvakterna ska det antecknas på tillsynsbladet om stationsbefälet beslutar att den berusade ska vara fortsatt omhändertagen efter att sex timmar har passerat.

JO:s medarbetare noterade att det i några fall fanns noterat i Protokoll, beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB att polispatrullerna skjutsat hem personer som omhändertagits för berusning, i stället för att föra dem till arresten.

Information om rättigheter m.m.

Vid granskningen av dokumentationen noterade JO:s medarbetare att arresten Kristinehamn inte använder sig av Polismyndighetens centralt framtagna blankett för dokumentation av information som lämnats till frihetsberövade. I stället används de lokalt utformade tillsynsblanketterna. På dem finns en ruta i vilken de poliser som för in den frihetsberövade i arresten ska markera om de lämnat informationsblad till den frihetsberövade eller inte. JO:s medarbetare noterade vidare att rutan använts endast undantagsvis. Det framgick inte någon annanstans i den granskade dokumentationen om någon information lämnats till de frihetsberövade eller inte.

I samtal med arrestvakter kom det fram att de inte använder Polismyndighetens informationsblad till personer som omhändertagits för berusning. Information om varför en intagen frihetsberövades lämnas i stället muntligen när han eller hon försätts på fri fot. Det är inte alla som är intresserade av att ta del av informationen.

Incidenter

I samtal med arrestvakterna kom det fram att det förekommer hot- och våldscidenter i arresten. Det finns dock inte några tydliga rutiner om när incidentrapporter eller polisanmälningar ska upprättas.

Avslutande genomgång

JO:s medarbetare redogjorde för iakttagelser m.m. från inspektionen. I samtalet med stf. arrestföreståndaren kom huvudsakligen följande fram.

Bemanning och kompetens

Enligt stf. arrestföreståndaren har det av ekonomiska skäl inte genomförts några utbildningsinsatser på sistone. När de senast rekryterade arrestvakterna skulle få sin utbildning gavs även övriga arrestvakter möjlighet att delta, men det är svårt att samla alla arrestvakter till ett gemensamt utbildningstillfälle.

Den stf. arrestföreståndaren uppgav vidare att vissa utbildningsinsatser skulle kunna genomföras i samband med arbetsplatsträffarna. Det skulle t.ex. kunna handla om att gå igenom arresthandboken, informera om nya rutiner och förklara hur blanketter ska fyllas i.

JO:s medarbetare framhöll att det i pärmen för arrestvakternas instruktioner finns en hel del inaktuellt material, bl.a. den numera upphävda lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. Den stf. arrestföreståndaren uppgav att arresthandboken och de lokala rutinerna borde räcka som instruktioner och att innehållet i pärmen behöver ses över.

Den fysiska miljön

Den stf. arrestföreståndaren uppgav beträffande den fysiska miljön i cellerna att stationen är under renovering. Cellernas utrustning och risken för självskadande handlingar är en fråga för Polismyndigheten att hantera på central nivå.

Förmansprövning på distans

JO:s medarbetare påtalade att Polismyndighetens särskilda blankett för förmansprövning på distans i flera fall finns med bland dokumentationen över frihetsberövade, men att den som regel inte är ifylld. Enligt den stf. arrestföreståndaren använder polisområde Värmland inte blanketten. Den genereras däremot automatiskt när man i protokollet över beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB kryssar i en ruta om att förmansprövning skett på distans.

JO:s medarbetare framhöll vidare att det inte alltid anges i protokollet över beslut/ingripande över tvångsåtgärder enligt PL/LOB om förmansprövning skett på distans. Därutöver är det beträffande frihetsberövade som är misstänkta för brott svårt att utifrån dokumentationen utläsa om någon förmansprövning på distans överhuvudtaget skett, eller vem som gjort den.

Säkerhetsbedömningar

JO:s medarbetare framhöll att det i vissa fall helt saknas dokumenterade säkerhetsbedömningar beträffande omhändertagna för berusning och att de som finns inte alltid är korrekt ifyllda. Enligt stf. arrestföreståndaren är bemanningen under sommartid ansträngd och brister i enskilda polisens dokumentation märks tydligare då. Dokumentationen ser som regel bättre ut under andra delar av året.

Tillsyn

Enligt stf. arrestföreståndaren är det tillsynsblad som används i arresten en version som tagits fram av polisområde Värmland. JO:s medarbetare framhöll att dokumentationen över genomförd tillsyn i flera fall uppfattats som knapphändig. Den stf. arrestföreståndaren uppmärksammades också på att myndigheten centralt tagit fram en blankett för dokumentation av tillsyn.

Information om rättigheter

JO:s medarbetare framhöll att Polismyndighetens blankett för dokumentation av information som lämnats till frihetsberövade inte används i arresten, samt

noterade att det verkar som att informationen i stället är tänkt att noteras på tillsynsbladet.

Omhändertagna för berusning

JO:s medarbetare påtalade att arrestpersonalen kan uppfatta rutan på tillsynsbladen med rubriken "Bör släppas kl:" som en minimitid för hur länge en omhändertagen ska hållas frihetsberövad. Den stf. arrestföreståndaren uppgav att det självklart ska ske en kontinuerlig omprövning av ett omhändertagande.

Incidenter

JO:s medarbetare frågade om det finns någon rutin för vad som ska ske när någon arrestvakt utsätts för en hot- eller våldsincident. Den stf. arrestföreståndaren uppgav att han får veta endast om det är fråga om någon allvarigare incident som inträffat. Det är svårt att avgöra var gränsen går för när en incident ska polisanmälas eller rapporteras. Det förekommer även incidenter som inte resulterar i polisanmälan eller rapport. Är det fråga om en allvarigare incident registreras den i myndighetens system för arbetsmiljöincidenter (LISA). Det är oklart om arrestvakterna i Kristinehamn har tillgång till det systemet.

Vid protokollet

Simon Törnvall

Justeras den 21/11-19

Karl Lorentzon

Uttalande av JO Per Lennerbrant med anledning av inspektionen

Jag har tagit del av protokollet. I protokollet från inspektionen av arresten Arvika gör jag uttalanden som även berör arresten Kristinehamn.

2019-11-21

Per Lennerbrant